

EUROOPA KULTUURIPEALINN TARTU 2024 – PANUS PIIRKONNA KULTUURIST KANTUD ARENGUSSE¹

Ülikoolilinn Tartu koos Lõuna-Eestiga kannab 2024. aastal Euroopa kultuuripealinna tiitlit. Euroopa kultuuripealinnaks ettevalmistus ja selle läbiviimine on Lõuna-Eesti senini suurim valdkondade ülene koostöö, mille eesmärk on kultuuri kaudu arendada Tartu ja Lõuna-Eesti majandust. Euroopa kultuuripealinna sündmustele oodatakse üks miljon külastust.

Euroopa kultuuripealinna programm toob igas vanuses inimesteni üle 1000 erilmelise sündmuse. Samas on Tartu 2024 nii oma olemuselt kui ka programmilt mitmekülgne. See on ühelt poolt suurejooneline kultuuripidu, mis meelitab külastajaid nii Eestist kui välismaalt. Teiselt poolt on tegu võimalusega kaasata lõunaestlased, et üheskoos panna alus pikaajalisele muutusele Tartus ja Lõuna-Eestis.

Veerand Eestit ühendas oma nõu ja jõu Euroopa kultuuripealinna nimel!

Kokku 20 Lõuna-Eesti omavalitsust² toovad publikuni erilmelisi sündmusi ning räägivad oma Ellujäämise Kunstide lugu. Euroopa kultuuripealinna korraldavad: Antsla vald, Elva vald, Kambja vald, Kanepi vald, Kastre vald, Luunja vald, Nõo vald, Otepää vald, Peipsiääre vald, Põlva vald, Rõuge vald, Räpina vald, Setomaa vald, Tartu linn, Tartu vald, Tõrva vald, Valga vald, Viljandi linn, Võru linn ja Võru vald.

Omavalitsused sõlmisid ühise koostöölepingu kultuuripealinna elluviimiseks. Ühine koostöölepe sillutas teekonda nii Euroopa kultuuripealinna tiitliaastani kui kinnitas, et omavalitsused seisavad ühiselt Euroopa kultuuripealinna tegevuste eest.

Loovkontseptsioon – Ellujäämise kunstid

Terve aasta Tartus ja Lõuna-Eestis vältav programm jutustab Ellujäämise Kunstide lugu – need on teadmised, oskused ja väärtused, mis aitavad meil tulevikus paremini elada. Ühte kogukonnana soovime teadmisi nii jagada kui samal ajal teistelt juurde õppida. Nii loome kultuurist kantuna parema homse.

Neli kõige olulisemat Ellujäämise Kunsti, mis väljenduvad Tartu 2024 programmis, – omapärasus, jätkusuutlikkus, ärksameelsus ja koosloovus:

- **Omapärasus**

Tartu 2024 on uhke Tartu ja Lõuna-Eesti paikkondlike eripärade üle.

Meie omapärasid avav programm, selle silmapaiste tutvustamine Euroopas ning külaste heal tasemel võõrustamine annavad paljudele põhjuse külla tulla, külas olla – ja tulla taas.

Oleme rahvusvaheline kultuurilinn. Tartu ja Lõuna-Eesti strateegiline eesmärk on luua veel rohkem ühendusi maailmaga ja tõsta piirkonna atraktiivsust turismissihtkohana.

- **Jätkusuutlikkus**

Tartu 2024 programm esitab küsimusi ja otsib vastuseid, kuidas elada tulevikus hästi inimesena, ühiskonnana, keskkonnana – linnas ja maal.

¹ Artikli kirjutamisel on kasutatud Tartu 2024 materjale.

² Omavalitsused (linnad ja vallad) on kollase värviga esitatud artikli lõpus, pärast fotot 5 oleval Eesti kaardil (Eestimaa on kaardil jagatud maakondadeks).

Jätkusuutlik kultuur on sotsiaalselt ja keskkondlikult vastutustundlik.

See tähendab, et Euroopa kultuuripealinna sündmused, tegevused ja suhtlus publikuga on keskkonnahoidlik ja kättesaadav kõigile huvilistele.

- **Ärksameelsus**

Euroopa kultuuripealinnana kannavad meid Tartule ja Lõuna-Eestile omased haritus ja leidlikkus.

Kriitiliselt ärksameelsetena uurime kunstide kaudu inimeste ja tehnoloogia, teabe, teadmiste ja teaduste suhteid.

Ettevõtlikult ärksameelsetena kasvatame osavõttu kultuurielust, loome uusi elamusi ja keskkondi.

Me usume, et üle kõige seob noori Tartu ja Lõuna-Eestiga just kultuurist kantud ärksameelsus.

- **Koosloovus**

Tartu 2024 koodis on põlvkondade ülene, valdkondade ülene ja rahvaste ülene koosloovus.

Tartu 2024 on nii vanavanemate, emade ja isade kui laste Euroopa kultuuripealinn. Koos loome sidusama ühiskonna.

Koosloovat Euroopa kultuuripealinna viivad ellu võrgustike kaudu üksteist toetavad kultuurikorraldajad, kes töötavad Eesti ja Euroopa partneritega nii kunstide, teaduste kui ettevõtluse vallas.

Keskkonnahoidlik kultuurikorraldus

Sihtasutus Tartu 2024 lõi koostöös kestlikkuse ja jäätmevaldkonna plaanimise alase partneri *Acentoga* keskkonnategevuste strateegia, mille eesmärk on asetada kultuuripealinna keskkonnavalused tegevused laiemasse maailma ja Euroopa konteksti ning välja selgitada olulisemad keskkonnavalused suunad Eestis Tartu ja Lõuna-Eesti näitel.

Strateegiat toetab keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhend, milles sõnastatud põhimõtteid järgivad kõik Tartu 2024 ametlikku programmi kuuluvad sündmused. Tartu 2024 on koolitanud ja nõustanud järjepidevalt kõiki kultuuripealinna programmi kuuluvate sündmuste korraldajaid keskkonnahoidliku kultuurikorralduse juhendist kinni pidama.

Haridus

Tartu 2024 põhiprogrammist üle 60 projektil on seos kooli või haridustegevustega, mis kõik avavad Ellujäämise Kunstide loovkontseptsiooni. Seepärast oleme oma programmi nimetanud ka Tartu 2024 kultuuri- ja haridusprogrammiks. Samuti veab Tartu 2024 eest noorteprogrammi nimega *Extended*, kus Lõuna-Eesti noored õpivad kultuurisündmuse korraldama – ideaalis saavad neist Tartu ja Lõuna-Eesti tulevased kultuurikorraldajad. Noorteprogramm *Extended* on üle poole aasta vältav programm, mille vältel noored õpivad kultuurikorralduse erinevaid tööülesandeid ja tahke, samuti loovad ise kultuurisündmuse ja viivad ka ellu.

Ligipääsetavus

Ligipääsetavus on kogu elanikkonna kaasamine ja võrdsete võimaluste loomine. Sellisel, et kõik saaksid ühiskonna, sealhulgas kultuurielust osa. Rääkides ligipääsetavusest

mõtlemele eelkõige puuetega inimeste peale. Sageli hoomamata, et neile hädavajalikest lahendustest on kasu ka paljudele teistele, näiteks väikelastega peredele, eakatele ning keelt alles omandavatele inimestele.

Tartu 2024 jaoks on oluline, et kultuuripealinna sündmused oleksid ligipääsetavad erinevatele sihtgruppidele. Nii oleme ette valmistanud kultuuripealinna sündmuste korraldajatele materjalid, millest leiab loetelu levinumatest lahendustest ja teenustest, mille abil saab korraldaja tagada sündmuse ladusa ligipääsetavuse. Samuti aitab see materjal määratleda ja kirjeldada Tartu 2024 programmi kalendris kuvatava sündmuse ligipääsetavust.

Külastajate võrgustik

Euroopa kultuuripealinna puhul on oluline, et külastajad saaksid meie majutus- ja toitlustusasutustes hea külastuskogemuse. Sestap lõimegi *Külastajate võrgustiku*. Toitlustus-, majutus-, ning kultuuriasutusi ja teisi teenindusvaldkonna ettevõtteid ühendava võrgustiku eesmärgiks on arendada kohaliku teeninduskultuuri ning tõsta esile piirkonna hea teenindusega paiku. Võrgustikuga ühines 327 majutus- ja toitlustusteenuse pakkuja üle Lõuna-Eesti. Tartu 2024 omalt poolt soovib väisata neid ettevõtteid kultuuripealinna külastajatel.

Travelguider

Lisaks rikkalikule Euroopa kultuuripealinna programmile aitame külastajatel üles leida ka Lõuna-Eesti unikaalsed elamused. Selleks on loodud elamusteenuste platvorm nimega *Travelguider*, mille kaudu Lõuna-Eesti elamuste pakkujad pakuvad kultuuripealinna külastajatele unustamatuid kogemusi: suitsusauna külastusi, rabamatku ja muud, mis just meie Lõuna-Eesti eriliseks teeb.

Vabatahtlikud

Euroopa kultuuripealinn pakub võimaluse panustada erinevate valdkondade spetsialistidele. Kultuuripealinna suureks toeks on meie sajad vabatahtlikud, kelle panus on Euroopa kultuuripealinna elluviimisel hindamatu.

Kultuuripealinna mõju

Kultuuripealinna mõju piirkonnale on laiem kui paeluva Euroopa kultuuripealinna aasta sündmuste programmi loomine ja elamuste pakkumine. Eesmärgiks on ka Euroopa kultuuripealinna kaudsemad ja pikemaajalised positiivsed mõjud piirkonnale: Lõuna-Eesti kui piirkonna ligipääsetavuse paranemine, kultuuripealinna õnnestunud sündmuse korraldamisest tõusnud korraldaja kogemus ja eneseusk korraldada ka edaspidi atraktiivseid sündmusi, Lõuna-Eesti kui piirkonna valik elu- ja puhkepiirkonnaks.

Kultuuripealinna ajendil avati märtsis taas Tartu-Helsingi lennuliin, mis võimaldab jõuda kultuuripealinna külastajatel otse Lõuna-Eestisse, samas ka lõunaestlastel aega kokku hoida.

Kultuuripealinna tõttu on Eesti ja Läti pingutanud, et avada taas Tartu-Riia rongiliin, mis peaks käivituma käesoleva aasta sügisel. Tartu asub Tallinna ja Riia vahel ning vahemaa kultuuripealinna ja nende kahe pealinna vahel on võrreldav. Praegu saab rongiga Riiga ainult Valgast. Oktoobrist see muutub, sest oranž rong ehk rahvakeeli „porgand“ hakkab tartlasi Läti pealinna vedama. Tartu linnapea Urmas Klaas: „Suur huvi ühenduse vastu

on ka lätlastel.“ Iga tartlase pead vaevab küsimus, millal saab kodulinnast Riiga sama mugavalt nagu Tallinna. Jutud käivad, et rongi ei tule. Muretsema aga ei pea: tuleb küll!³ Kui 2023. aasta juunis külastasime Lõuna-Eesti omavalitsuste esindajatega Ungarit, kus Veszprémi-Balatoni piirkond kandis siis Euroopa kultuuripealinna tiitlit, mainis Veszprémi linnapea muu jutu sees paari huvitavat tendentsi:

- nüüd, kus Veszprémi piirkond on saanud tänu Euroopa kultuuripealinnale riigis rohkem tähelepanu, on nad täheldanud märgatavalt avalduste arvu suurenemist Veszprémi ülikooli;
- seda ka meditsiini residentide hulgas, kes varem ei soovinud eriti Budapestist välja õppima minna.

Kultuuripealinna mõju on olnud käega katsutav.

Aprill – mai 2024, Tartu

Annela Laaneots

Tartu 2024 Lõuna-Eesti koordinaator

Foto 1: 31.03.2024 avati taas lennuliin: Tartu-Helsingi-Tartu. Finnairi lennuk Tartu lennuväljal. Autor/allikas: Maanus Kullamaa/Tartu 2024. [<https://i.err.ee/smartcrop?type=optimize&width=1072&aspectratio=16%3A10&url=https%3A%2F%2Fs.err.ee%2Fphoto%2Fcrop%2F2024%2F4%2F26%2F2371431h1c5a.jpg>] 8.05.2024

³ Lon, A. (2024). „Porgandiga“ Riiga! Tartu linnapea: suur huvi ühenduse vastu on ka lätlastel. Ohtuleht.ee, Uudised. 2. aprill.

Foto 2: 31.03.2024 avati taas lennuliin: Tartu-Helsingi-Tartu. [https://visittartu.com/sites/default/files/2011_ValeriParhomenko_2.jpg] 4.04.2024

NB! Helsingist Tartusse teel olnud Finnairi lennuk ei saanud Venemaalt tuleva GPS-häiringu tõttu õõl vastu reedet Tartu lennuväljal maanduda ning pöördus tagasi Helsingisse⁴.

Lennuettevõtte Finnair teatas, et peatab GPS-signaali segamise tõttu kuuks ajaks lennud Helsingi ja Tartu vahel.

„Finnair peatab 29. aprillist 31. maini oma igapäevased lennud Eestisse Tartusse, et Tartu lennujaamas saaks kasutusele võtta alternatiivse maandumislahenduse, mis ei vaja GPS-signaali,“ seisis Finnairi avalduses.

Tartu linnapea Urmas Klaas ütles, et esmaspäeva hommikul kogunesid olukorda arutama Finnair, Finnairi tütarettevõtte Norra, Tallinna lennujaam ja Tartu linnavalitsus. „Seal räägiti kõikidest probleemidest. Kõik väljendasid seisukohta, et see on oluline lennuliin, ta on läinud hästi käima ja soov jätkata on olemas,“ ütles Klaas. Kliendid, kes on broneerinud lennud Helsingi ja Tartu vahel 29. aprillist 31. maini, saavad Finnairilt tühistamisteate ja neile antakse SMS-i või e-posti teel lisateavet nende võimaluste kohta. Eelmisel nädalal pidid kahel korral Helsingist Tartusse teel olnud Finnairi lennukid GPS-i häirete tõttu Eesti kohal Helsingisse tagasi pöörduma. Finnairi Tartu-Helsingi liinil lendas aprillis 2923 reisijat⁵.

(NB! märkused on lisatud ajakirja peatoimetaja Matti Raudjärve poolt).

⁴ Finnairi lennuk ei saanud GPS-häiringu tõttu Tartu lennuväljale maanduda. ERR, Uudised, 26.04.2024, kell 16:10. [<https://www.err.ee/1609325829/finnairi-lennuk-ei-saanud-gps-hairingu-tottu-tartu-lennuvaljale-maanduda>] 8.05.2024.

⁵ Finnair peatab kuuks ajaks lennud Tartusse. ERR, Uudised, 29.04.2024, kell 16:16. [<https://www.err.ee/1609328046/finnair-peatab-kuuks-ajaks-lennud-tartusse>] 8.05.2024.

Foto 3: ELAME-NÄEME: Riiga saab Tartust rongiga sõita alates oktoobrist. Foto: Teet Malsroos

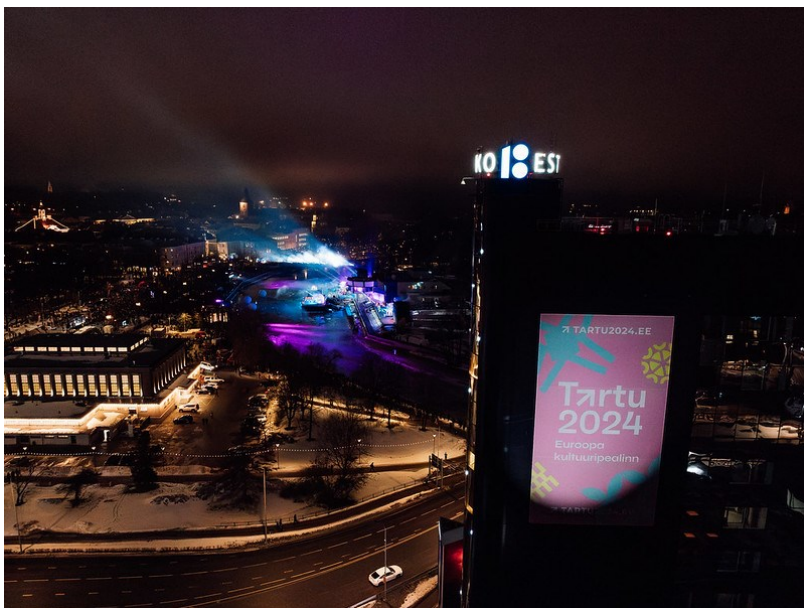

Foto 4: Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 avamine. Allikas: Tartu 2024.

Foto 5: Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 avamine. Allikas: Tartu 2024.

Eesti kaart: kollasega märgitud Tartu 2024-ga seotud omavalitsused: linnad ja vallad.
Allikas: Tartu 2024

PS: 16. juunil 2024 toimus Tartu Lumepargis⁶ tantsupidu „Juure juures“, kus osales ligi 2300 tantsijat ning tantsupidu oli osa Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 lisaprogrammist. Osalesid ka väliseesti tantsurühmad.

Fotod 6 ja 7: Premeeritud tantsujuhid Tartu tantsupeol 2024 eesti rahvariietes.

[<https://trltegijad.wordpress.com/wp-content/uploads/2024/06/1-kristel-maruste.jpg>]

28.06.2024; [<https://trltegijad.wordpress.com/wpcontent/uploads/2024/06/2-kelli-karsna.jpg>]
28.06.2024

Foto 8: Lumepargis paigaldatakse tribüüne Tartu tantsupeo vaatajaile⁷

Foto 9: Tartu laulupeod toimuvad tänapäeval kaasaegsel Lauluväljakul⁸

⁶ Tartu Lumepark asub Tartus Narva mnt 171 (Narva mnt kõrval – paremal), Peetri kiriku ja Raadi pargi / Raadi järve vahel.

⁷ [https://scontent-hel3-1.xx.fbcdn.net/v/t39.30808-6/447556284_1260043995392483_7075934804509_n.jpg?nc_cat=110&ccb=11q&_nc_ht=scontent-hel3-7&_nc_sid=127cfc&_nc_ohc=4p5TAOsvE-nAQ7kNvgGTI41.xx&oh=00_AYBPn6r_c7CxiX1JshumqD050oQnkqSc3k4w4BzJ8m_nCA&oe=6684752A] 28.06.2024.

⁸ [https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_laulupidu#/media/Fail:Tartu_laulupidu_2014.JPG] 22.06.2024

Kultuuripealinn Tartu 2024 raames toimus 22. juunil 2024 Tartu Lauluväljakul laulupidu „Õnn ja rõõm“, millega tähistati 155. aasta möödumist Eesti esimesest laulupeost⁹. Nüüd oli laulukaare all ca 10 000 lauljat ja muusikut ning publiku¹⁰ hulk oli ca 20 000 (kõik piletid olid juba hulk aega varem välja müüdud). Enne pidu liikusid osalised Tartu kesklinnast rongkäiguga Lauluväljakule.

Juunis 2024, Tallinnas Pirita-Kose kodukontoris

PS: koostanud-lisanud ja fotod 6 kuni 10 valinud ajakirja peatoimetaja Matti Raudjärv

⁹ I üldlaulupidu toimus 30. juunist 2. juulini 1869. aastal Tartus. Esimese üle-eestilise laulupeo idee algataja, peamine elluviija ja üldjuht oli Johann Voldemar Jannsen. Teine üldjuht oli Aleksander Kunileid. Üldlaulupeo korraldas meestelauluselts Vanemuine. Esinejaid oli 878. [https://www.google.com/search?q=esimene+laulupidu&rlz=1C1NHXL_etEE741EE752&oq=esimene+laulupidu&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOdIBCDgINzBqMG03qAIAAsAI&sourceid=chrome&ie=UTF-8] 22.06.2024.

¹⁰ MR: hämmastav – piletit nõuti ka lapsevankris olnud nelja-kuuliselt lapselt!? Toetajapileti hind laulupeole oli 100 eurot, tantsupeole 60 eurot: [<https://2024.tartulaulupidu.ee/piletiinfo/>] 23.06.2024